

26 hvg 2020. június 4.

VIETNÁM | AGENTORANGE | A HÁBORÚ ÖRÖKSÉGE |

Hetedízigen

https://hvg.hu/360/202023__vietnam__agent_orange__ahaboru_oroksege__hetediziglen

Az amerikai hadsereg egykor legalább 70 millió liter Agent Orange nevű lombtalanító mérget szórt Vietnámba. Az utóhatás mind a mai napig szedi áldozatait. az Agent Orange elnevezést a szállítására szolgáló tartály narancsszínűjelzéséről kapta

Egy fogyatékos baba születése Vietnámban súlyos átoknak számít. A babona szerint a szellemek így büntetik meg a szülőket előző életükben elkövetett vétkeikért. Ki tudja, mi rosszat tehetett Nguyen Van Dam, Dao Thi Hoan vagy Huynh Thi Thua anyja-apja. Az ő gyerekeik fényképe ugyanis ott látható Ho Si Minh-város, a néhai Saigon Háborús Áldozatok Múzeumában, annak a végeláthatatlannak tűnő, szívszorogató bemutatónak a részeként, amely súlyos szellemi és fizikai károsodásokkal élő gyermekeket és felnőtteket ábrázol. A szülőket sújtó szigorú „szellem” neve: Agent Orange, a vietnámi háború során az amerikaiak által alkalmazott lombtalanítószer.

A múlt század negyvenes éveiben egy amerikai botanikus, Arthur Galston újfajta műtrágya után kutatott. A legjobb eredményt a TIBA nevű szerrel érte el. Hatására a

szója gyorsabban nőtt, és hamarabb virágzott. De csak akkor, ha kis mennyiségben alkalmazta. Ha megnövelte a dózist, a növény először fékezhetetlen növekedésbe kezdett, majd a levelei elhervadtak, és barna morzsaként lehullottak. Felfedezője tudta nélkül a hadsereg lombhullató szert dolgozott ki a TIBA-ból. A gyártást két vegyipari konzern, a Monsanto és a Dow Chemical vállalta. John F. Kennedy elnök utasítására 1961-ben próbálták ki első ízben, majd 1965 és 1971 között hadrendbe állították. Az Agent Orange elnevezést a szállítására szolgáló tartály narancsszínű jelzéséről kapta.

A cinikus módon Ranch Hand - magyarul gazdasegéd - névvel illetett hadművelet során az amerikaiak a dzsungellombozatot akarták eltüntetni, hogy a levegőből felfedhessék a vietkong gerillák rejtékhelyeit. Később a rizsföldeket és a falvakat is permetezni kezdték, hogy kiéheztessék az ellenségüket. A hadsereg igénye egy idő után annyira megnőtt, hogy a két gyár kapacitása már nem volt elegendő, ezért a T-sav nevű előterméket importálniuk kellett, többek között a Vietnámmal amúgy szolidáris Csehszlovákiából. A gyártó Spolana vállalatnál valószínűleg nem is tudták, mire használják fel a terméküket, csak a jól jövedelmező dolláros exportot tartották szem előtt.

A közel kétszázézer bevetés során 70-80 millió liter lombirtó mérget szórtak ellenséges területre az USA légierjének repülői. A teljes mennyiség kétharmada Agent Orange volt, ami tulajdonképpen két vegyület keveréke, és amelynek felhasználása során a dioxinok csoportjába tartozó tetraklór-diben-zo-paradioxin (TCDD) is keletkezik. Az észak-olaszországi Seveso városkában egy klórvegyületeket előállító üzem 1976. augusztus 10-én bekövetkezett katasztrófája során is ez a vegyület került a levegőbe. A TCDD-nek nincs szerepe a levelek hullajtásában, viszont erősen rákkeltő hatású, és súlyosan károsítja az emberi örökítőanyagot is. A bevetések után százezrek haltak meg rövid időn belül valamilyen daganatos megbetegedésben.

A háborúnak több mint négy évtizede vége, a növényeket elpusztító anyag régen lebomlott, a rendkívül stabil TCDD azonban mind a mai napig jelen van a talajban és az élelmiszerláncban. A Vietnámi Agent Orange Áldozatainak Szövetsége (VAVA) adatai szerint mintegy hárommillióan szenvedtek és szenvednek máig valamilyen károsodást, amely a környezet dioxin-szennyeződésére vezethető vissza. „A háború utáni harmadik generáció százötvenezer tagjának van valamilyen rendellenessége: vízfejűség, csonka végtagok, nyitott gerinc, csökevényes szervek - a sor hosszú és elkésérítő” - magyarázta Long, a múzeum munkatársa. Így az Agent Orange gonosz szelleme a háború utáni immár negyedik generációt sújtja.

Az amerikai kormány hosszú ideig tagadta az összefüggést a megbetegedések és a vegyi anyag alkalmazása között, holott azt tudományos vizsgálatok egyértelműen bizonyították a vietnámi hadszíntért megjárt katonák körében is. 1984-ben Richard

Albanese kutató észrevette, hogy az Agent Orange szerrel közvetlen kapcsolatba került amerikai veteránok gyerekei között az átlagosnál sokkal több a fejlődési rendellenesség. Tanulmányát a felettesei titokban tartották, mígnem néhány évvel később a kongresszus kiharcolta nyilvánosságra hozatalát. 1996-ban ismerték el először a mérge gerincvelőt károsító hatását.

A washingtoni kongresszus 1991-ben hozott törvényt arról, hogy az Agent Orange következményeit elismerhetik a veteránok körében, akik így kártalanítást kaphatnak. A vietnámi hatással azonban nem foglalkoztak, mert Gerald Ford amerikai elnök 1975-ben megszakította a diplomáciai kapcsolatot az ázsiai országgal, és kereskedelmi embargót rendelt el ellene. Az utóbbit Bill Clinton oldotta fel 1994-ben, és két évvel később normalizálódott a két korábbi ellenség viszonya. Az Agent Orange hatásának közös vizsgálatára vonatkozó megállapodás pedig csak az ezredfordulón született meg, amikor Clinton Vietnámban járt -két évvel később öntötték formába az együttműködést.

A VAVA 2004-ben kártérítési eljárást indított a Dow Chemical és a Monsanto ellen, de egy szövetségi bíróság végül elutasította a keresetet, mondván, hogy a lombtalanító szer annak idején nem számított harci mérgeknek, mert növények, és nem emberek ellen alkalmazták vízfajúság, csonka végtagok, nyitott gerinc, csökevényes szervek -a sor hosszú és elkészerítő.

(HVG, 2007. június 30.). A probléma csak akkor kapott hangsúlyt a kétoldalú kapcsolatokban, amikor Barack Obama idején Washington ázsiai politikai szövetségeseket kezdett el keresni Kínával szemben, és nyitott Vietnám felé. Azóta mentesítették a különösen erősen szennyezett Da Nang volt amerikai támaszpontot, ahonnan a permetező bevetések nagy része indult.

2018-as vietnámi látogatása során Jim Mattis akkori amerikai védelmi miniszter megígérte az összes szennyezett terület mentesítését, ám az vontatottan halad. Tavaly áprilisban jelentette be a két ország kormánya egy másik egykori dél-vietnámi amerikai légitámaszpont, Bien Hoa talajának megtisztítását, ahol a nemzetközi határérték ezerszeresét mérik. Ehhez ötszázezer köbméter szennyezett földet kell összegyűjteni, majd bonyolult és drága eljárással több száz fokos hőkezelésnek kitenni, melynek során a TCDD elbomlik.

A Vietnámi Kommunista Párt és a kormány figyelemre méltó sikereket ér el a gazdaság fejlesztésében, a háborús áldozatokkal viszont keveset törődik. Van, aki végső elkészeredtségében árvaházba adja beteg újszülöttjét, aki igencsak szegényes körülmények között nő fel. Long elmondása szerint az áldozatok nagyon alacsony rokkantsági nyugdíjat kapnak, nagyjából havi tizennyolcezer forintnak megfelelő összeget, ami az átlagkereset egyharmada. De ez a pénz is csak a harcokban részt vett veteránoknak, illetve az utódaiknak jár, a többi áldozat még ennyihez sem jut hozzá.

Ők leginkább nemzetközi adományokra vagy a VAVA rendszertelen kifizetéseire számíthatnak. Nagyon kevés azoknak a száma, akik hátrányos helyzetük ellenére teljes életet képesek élni, mint például Le Hong Són. Beteg végtagjaival nemcsak kitanulta az asztalos- és fafaragószakmát, de a hasonló korlátokkal élő fiatalokat is tanítja ugyanerre. Egyes hírek szerint elképzelhető, hogy az USA mégis elkezd valamiféle kártérítést folyósítani, de ebben egyelőre senki sem biztos. **A fizikai és lelki sebek begyógyulására pedig azt mondják, hét generáció is kell majd.**

